

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วรรณกรรมกับสังคมมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด สภาพสังคมเป็นอย่างไร วรรณกรรมย่อมสะท้อนภาพของสังคมในยุคสมัยนั้นออกมา ดังคำกล่าวของตรีศิลปี บุญจรรยาที่ว่า “วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรมมิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่”¹ ในฐานะที่นักเขียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้รับการถ่ายทอดขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ค่านิยมต่างๆ ดังนั้นผลงานของนักเขียนที่ถูกรสร้างขึ้นจึงได้รับอิทธิพลจากสิ่งเหล่านี้

ในสังคมแบบปิตาธิปไตย* เนื้อหาของนวนิยายส่วนใหญ่จะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพชีวิตของตัวละครที่เป็นอยู่ในสังคม ความเหลื่อมล้ำทางเพศและชนชั้นเป็นประเด็นที่ได้รับการหยิบยกมาสร้างเป็นเรื่องราวในนวนิยาย ตัวละครฝ่ายหญิงได้รับผลกระทบจากอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ที่แทรกตัวอยู่ในระบบคิด ค่านิยม จารีตประเพณี ซึ่งเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของตัวละคร การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมตัวละครฝ่ายหญิงต้องเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองตามเพศสภาพ ในเวลาเดียวกันสถานภาพทางชนชั้นมีผลต่อการดำเนินชีวิตด้วยเช่นเดียวกัน ตัวละครฝ่ายหญิงที่อยู่ในชนชั้นล่างถูกปิดกั้นโอกาสในการประกอบอาชีพ ความยากจนเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ตัวละครเหล่านั้นมีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก การนำเสนอชีวิตของตัวละครในนวนิยายช่วยให้เรามองเห็นภาพสะท้อนของความเป็นจริงในสังคมที่เกิดขึ้น

ในยุคอาณานิคมตะวันตก ประเทศที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษต่างได้รับความเดือดร้อนจากระบอบอาณานิคมกันโดยถ้วนหน้า พวกอังกฤษทำการกดขี่ข่มเหงรังแกพวกที่ตกเป็นอาณานิคมในรูปแบบต่างๆ อิทธิพลของตะวันตกมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในประเทศที่ตกเป็นอาณานิคม ถึงแม้ว่าในเวลาต่อมาบรรดาประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมเหล่านั้นจะได้รับเอกราช

¹ ตรีศิลปี บุญจรรยา, นวนิยายกับสังคมไทย (๒๔๗๕-๒๕๐๐) พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 5.

* สังคมแบบนี้บางทีก็เรียกว่า สังคมแบบชายเป็นใหญ่ซึ่งหมายถึง สังคมที่ผู้ชายมีอำนาจในการถือครองทรัพย์สินและส่งต่อทรัพย์สิน ไปสู่ลูกชายได้โดยกฎหมายยอมรับ และพื้นฐานในการนับญาติให้หนักจากฝ่ายพ่อ

แล้วก็ตาม แต่อิทธิพลของตะวันตกก็มีได้เลือนหายไป แนวคิดในเรื่องการเปลี่ยนแปลงตนเองให้ทันสมัยอย่างตะวันตกยังคงปรากฏให้เห็น รวมทั้งความคิดแบบซึ่งชอบความเป็นตะวันตก

จากสถานภาพของการตกอยู่ในฐานะทางผู้ถูกกระทำ ได้รับการกดขี่จากผู้ชายในสังคมเดียวกัน และพวกตะวันตก ผู้หญิงจึงหาวิถีในการต่อสู้กับอำนาจทั้งสอง กลวิธีในการต่อสู้กับอำนาจทั้งสองมีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับบริบททางด้านต่างๆที่เป็นแรงสนับสนุน อาทิ การเมือง ศาสนา สังคม การศึกษา การตีแผ่เรื่องราวเกี่ยวกับการถูกกดขี่และการตอบโต้กับอำนาจของผู้ชาย และอำนาจของตะวันตกเป็นหนทางหนึ่งที่น่าไปสู่การหลุดพ้นจากอำนาจทั้งสอง นักเขียนผู้หญิงในโลกที่สามได้อาศัยนวนิยายของพวกเธอเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวสู่โลกสาธารณะ เพื่อให้ชาวโลกได้รับรู้ความจริงที่ถูกปิดบังซ่อนเร้น พร้อมทั้งหาทางช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ และหยุดยั้งการกระทำที่โหดร้ายป่าเถื่อนของผู้ใช้อำนาจทั้งสอง

ในการถ่ายทอดนวนิยายที่เกี่ยวกับเรื่องราวของผู้หญิงซึ่งเป็นตัวแทนของผู้หญิงในโลกที่สามที่มีความกล้าหาญที่จะลุกขึ้นมาต่อรองกับอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ และอำนาจของตัวตตนั้นอาศัยขนบของนวนิยายแนว Bildungstoman ของตะวันตก* มาเป็นแบบอย่างในการดำเนินเรื่อง* โดยกำหนดให้ตัวละครเอกหญิงเริ่มเรียนรู้ความหมายของผู้หญิงในสถาบันครอบครัว หลังจากนั้นจึงย้ายที่อยู่ใหม่โดยไปอาศัยอยู่ในชุมชนหรือเครือญาติ และในโลกสาธารณะตามลำดับ ภายใต้อสังคมแบบปีศาจปไตโดยและลัทธิอาณานิคม ตัวละครเอกหญิงได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ รวมทั้งตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในสังคมพร้อมๆ กับวัยที่เปลี่ยนแปลงไป เริ่มตั้งแต่วัยเด็กไปสู่สาว ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ช่วยให้ตัวละครเอกหญิงเกิดพัฒนาการของตัวละคร ในการนิยามความหมายของผู้หญิงตามขนบของนวนิยายแนว Bildungsroman จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้แบ่งแยกความหมายของตัวละครเอกหญิงออกเป็น 2 แบบ กล่าวคือ แบบแรกนั้นผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครเอกหญิงมีความหมายเป็นผู้หญิงที่ยอมจำนนต่ออำนาจแบบปีศาจปไต โดย ถึงแม้ว่าแต่เดิมผู้หญิงจะมีสถานภาพเท่าเทียมกับผู้ชาย แต่สถานภาพดังกล่าวไม่ได้รับการยอมรับ เพราะสถานภาพของผู้หญิงถูกเปลี่ยนแปลงไปหลังจากที่มีระบบครอบครัวเกิดขึ้น ผู้หญิงกลายเป็นทาสในบ้าน ส่วนแบบที่สองผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครเอกเรียนรู้ความหมายของความเป็นหญิง เพื่อเข้าไปทำการยืนยัน

---

* นวนิยายแนวนี้เป็นนวนิยายที่ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครเอกชายหรือตัวละครเอกหญิงเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตของตนเองตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยตัวละครเอกจะต้องประสบกับปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิต ปัญหาเหล่านี้กลายเป็นสาเหตุที่ทำให้ตัวละครเอกต้องออกเดินทางออกจากบ้าน และย้ายไปอยู่ในที่แห่งใหม่ในชุมชนหรือในเมือง การเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตของตัวละครเอกนำไปสู่พัฒนาการของตนเองในเวลาต่อมา

สถานภาพของผู้หญิงในสังคม ทำให้ความหมายแบบที่สองมีการยื่นหยุ่น ไม่ตายตัวเหมือนแบบแรก อนึ่ง การยื่นหยุ่นของความหมายในแบบที่สองช่วยให้สถานภาพของผู้หญิงดีขึ้น ตัวอย่างของนวนิยายแนว Bildungsroman ของผู้หญิง ได้แก่ นวนิยายเรื่อง เจน แอร์ (Jane Eyre) ของ ชาร์ลอตต์ บรอนต์ นักเขียนชาวอังกฤษ (Charlotte Bronte) ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1847

นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวชีวิตของตัวละครเอกหญิง เจน แอร์ (Jane Eyre) ที่ดำเนินไปตามลำดับพัฒนาการของตัวละคร เจน แอร์เป็นเด็กหญิงกำพร้าที่มีชีวิตค่อนข้างลำบากในวัยเด็ก เธออยู่ที่โรงเรียนประจำโดยมีญาติเป็นผู้อุปการะ เมื่อเรียนจบเธอได้ทำงานเป็นครู ในเวลาต่อมาเธอได้รับมรดกจากลุงซึ่งเป็นเจ้าของไร่ในคาริมเบียน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะกำหนดขอบเขตการศึกษาโดยศึกษานวนิยาย 3 เรื่อง ของนักเขียนสตรี 3 ชาติ เรื่องแรกคือ *The Bondmaid* ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1995 ของแคธริน ลิม (Catherrine Lim) ชาวสิงคโปร์ เรื่องที่สองคือ *Woman at Point Zero* ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1975 ของนาวาล เอ็ด (Nawal El Saadwi) ชาวอียิปต์ และ *Nervous Conditions* ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1988 ของซิชิเดนกาเรมกา (Tsitsi Dangarembga) ชาวซิมบับเว

อนึ่งนวนิยายทั้ง 3 เรื่องที่ผู้วิจัยมาศึกษาเป็นนวนิยาย ของนักเขียนสตรีในโลกที่สาม ที่ปลูกจิตสำนึกของผู้หญิงให้ตระหนักถึงความหมายของผู้หญิง ความเป็นผู้หญิงไม่ได้ถูกกำหนดมาเพียงแค่นี้ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดีของสามี และเป็นแม่ที่ดีของลูกเท่านั้น ผู้หญิงมีคุณค่าในตัวเอง สามารถที่จะจัดการเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดีเท่าเทียมกับผู้ชาย ในบางเรื่องผู้หญิงอาจจะจัดการได้ดีกว่าผู้ชาย ผู้หญิงสามารถเท่ากับผู้ชาย รู้จักตอบโต้ และต่อต้านการใช้อำนาจของผู้ชายเพื่อความอยู่รอด นอกจากนี้อัตลักษณ์ของผู้หญิงในแต่ละพื้นที่ยังมีความแตกต่างกันโดยเฉพาะ วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ได้ขัดเกลาอัตลักษณ์ของผู้หญิงต่างพื้นที่ให้มีบุคลิกลักษณะที่ไม่เหมือนกัน ความเป็นผู้หญิงในโลกที่สามจึงแตกต่างไปจากความเป็นผู้หญิงในโลกตะวันตก ในลำดับต่อไปจะขอกกล่าวถึงนักเขียนสตรีผู้เป็นเจ้าของผลงานที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา รวมทั้งงานเขียนที่เลือกศึกษาวิจัยพอสังเขป ดังนี้

แคธริน ลิม นักเขียนชาวสิงคโปร์เชื้อสายจีนเจ้าของนวนิยายเรื่อง *The Bondmaid* ความโดดเด่นที่เห็นได้อย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่องนี้ ส่วนหนึ่งมาจากการนำเสนอภาพของตัวละครผู้หญิงสิงคโปร์เชื้อสายจีน ซึ่งมีวิถีชีวิตอยู่ในสังคมจารีต การผสมผสานกันระหว่างหลักศาสนาในลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนานิกายมหายาน กลายมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่กำหนดให้ผู้ชายทำหน้าที่ปกครอง ทั้งในระดับประเทศและในระดับครอบครัว

นาวาล์ เอ็ด ซัดดาวิ นักเขียนชาวอียิปต์ผู้เป็นเจ้าของนวนิยายเรื่อง *Woman at Point Zero* นวนิยายเรื่องนี้ถูกดัดแปลงมาจากอัตชีวประวัติประวัตินักโทษหญิงคนหนึ่ง ความโดดเด่นของนวนิยายเรื่องนี้อยู่ที่ การสร้างสะพานเชื่อมต่อชุมชนผู้หญิงระหว่างผู้เขียนกับเจ้าอัตชีวประวัติ เนื่องจากถ้อยคำที่ออกมาจากปากของเฟอคอสผู้เป็นนักโทษหญิง ได้รับการถ่ายทอดลงสู่งานเขียนของ เอ็ด ซัดดาวิ เพื่อนำไปตีแผ่ให้สังคมได้รับรู้เรื่องราวชีวิตของเฟอคอส ภายใต้การถูกกดขี่จากอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ในสังคมจารีตอียิปต์และอำนาจตะวันตก หลังจากที่เธอถูกตัดสินให้ได้รับโทษประหารชีวิต

ซิติ แคนการเรมกา เป็นนักเขียนหญิงชาวซิมบับเว นวนิยายเรื่อง *Nervous Conditions* ของเธอเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก เนื่องจากการอาศัยความกล้าในการเขียนเรื่องราวตีแผ่การกดขี่ผู้หญิงในสังคมพื้นเมืองโซนา ซึ่งเป็นสังคมแบบชนเผ่าในทวีปแอฟริกา ภายใต้ระบบปีศาจปีศาจ และระบบอาณานิคมอังกฤษ ประสบการณ์ที่ตัวละครเอกหญิงได้รับมาจากการเรียนรู้ชีวิตของคนรอบข้างในครอบครัว และชุมชน ทำให้เธอค้นพบกลวิธีที่จะนำมาต่อรองกับระบบทั้งสองเพื่อความอยู่รอด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อ

1. วิเคราะห์นวนิยายของนักเขียนหญิงที่ปรากฏใน *The Bondmaid* (1995) ของแคทริน ลิม (Catherine Lim) *Woman at Point Zero* (1983) ของนาวาล์ เอ็ด ซัดดาวิ (Nawal El Saadawi) *ชาวอียิปต์* และ *Nervous Conditions* (1988) ของซิติ แคนการเรมกา (Tsitsi Dangarembge) *ชาวซิมบับเว*

2. ศึกษาและเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของตัวละครเอกหญิงในบริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในประเทศสิงคโปร์ อียิปต์ และซิมบับเว ที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการของตัวละคร

1.3 แนวเหตุผล สมมุติฐาน

นวนิยายทั้งสามเรื่องนำเสนอผลกระทบของบริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่มีผลต่อพัฒนาการและสถานภาพของผู้หญิง ทำให้ตัวละครต้องแสวงหากลวิธีการต่อรอง เพื่อความอยู่รอดภายในสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน และยังคงมีการกดขี่ผู้หญิง

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษานวนิยาย 3 เรื่อง ของนักเขียนสตรี 3 ชาติ ได้แก่

1. *The Bondmaid* ของ แคธรีน ลิม (1995)
2. *Woman at Point Zero* ของ นาวัล เอ็ด ซัคดาวิ (1983)
3. *Nervous Conditions* ของ ชิชิ แคนกาเรมกา (1988)

อนึ่ง การวิจัยนี้ศึกษานวนิยายที่ได้รับการพิมพ์เป็นฉบับภาษาอังกฤษทั้งหมด นวนิยายเรื่อง *Woman at Point Zero* เล่มที่นำมาศึกษาเป็นฉบับแปลอังกฤษ จากต้นฉบับเดิมที่ใช้ภาษาอาหรับ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจบริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาการของตัวละคร
2. เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมของสตรีเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. สืบค้นและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนวนิยาย 3 เรื่อง ได้แก่ *The Bondmaid* ของแคธรีน ลิม *Woman at Point Zero* ของ นาวัล เอ็ด ซัคดาวิ และ *Nervous Conditions* ของ ชิชิ แคนกาเรมกา รวมถึงประวัติของผู้เขียนบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กระบวนทัศน์หลังสมัยนิยม และกระบวนทัศน์หลังยุคอาณานิคม จากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

2. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและเปรียบเทียบนวนิยาย 3 เรื่อง
3. สรุปผลและเขียนวิทยานิพนธ์

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

คำว่า กระแสหลัก (mainstream) หมายถึง ทักษะคติที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับ²

คำว่า นอกกระแสหลัก (outside mainstream) หมายถึง ทักษะคติที่คนส่วนใหญ่ในสังคมไม่ยอมรับ*

คำว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (multicultural) หมายถึง ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศที่เกิดจากการเปรียบเทียบกันระหว่างวัฒนธรรมของประเทศเหล่านั้น

คำว่า อัตลักษณ์ (identity) หมายถึง ความสำนึกเรื่องตัวตนที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมว่าเราเป็นใคร เป็นพวกเดียวกับใคร ใครที่แตกต่างจากเรา และเราจะดำเนินความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆตลอดจนโลกที่แวดล้อมตัวเราอย่างไร³

² Jonathan Crowther, Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English fifth ed.

(Oxford: Oxford University, 1995), p. 708.

* คำว่า “สังคม” ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นคำที่ใช้แทนความหมายของกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีอยู่หลายกลุ่มด้วยกัน อาทิ สังคมตะวันตก สังคมสิงคโปร์ สังคมชนพื้นเมืองโซนา

³ แคธริน วูดเวิร์ด (Kathryn Woodward) อ้างถึงใน นัคดา วีรวิทยานุกูล, “สตรีกับอัตลักษณ์,” ในสตรีศึกษา 2: ผู้หญิงกับประเด็นต่างๆ, สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2544), หน้า 280-281.